

Heikki Haverinen

**”TULEVAISUUDEN KANSASTA TEHDÄÄN
TASAPÄINEN”**

Peruskoulu-uudistuksen käsittely Suomen Kuvalehdessä
1958–1980

TIIVISTELMÄ

Heikki Haverinen: "Tulevaisuuden kansasta tehdään tasapäinen" – Peruskoulu-uudistuksen käsittely Suomen Kuvalehdessä 1958–1980
Historian kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatieteiden tiedekunta
Huhtikuu 2022

Peruskoulu-uudistus oli merkittävä koulutuspoliittinen uudistus Suomessa, joka korvasi vanhan rinnakkaiskoulujärjestelmän. Uudistusprosessin alkoi toisen maailmansodan jälkeen keväällä 1945, kun SKDL jätti eduskuntaan toivomusaloitteen koulunuudistuksesta. Peruskouluun siirryttiin alueittain vuodesta 1972 vuoteen 1977 asti. Ensimmäisenä peruskouluun siirryttiin Lapin läänissä ja viimeiseksi Helsingissä ja sen ympäryskunnissa.

Omassa tutkimuksessani tarkastelen Suomen Kuvalehdessä käytyä peruskoulu-uudistusta koskevaa keskustelua vuosina 1958–1980. Suomen Kuvalehti on viikoittain ilmestyvä yleisaikakauslehti, jonka asema on vakiintunut aikakauslehtienkentällä. Suomen Kuvalehti nautti myös laadukkaan keskustelufoorumin asemaa, sillä lehteen kirjoitti eri alojen kärkinimet eri yhteiskunnan alueilta. Analysoitava aineistoni koostui 17 pääkirjoituksesta, artikkelista, vastineista tai mielipidekirjoituksista.

Loin analyysini pohjalta kolme teemaa, joita peruskoulu-uudistuksen puolustajat sekä vastustajat nostivat kirjoituksissa esille: koulun tarkoitus, Ruotsin esimerkki sekä työrauha ja opettajan rooli. Avaan tutkimuksessani käytyä keskustelua näiden teemojen pohjalta.

Avainsanat: Peruskoulu-uudistus, Suomen Kuvalehti

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -ohjelmalla

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuskysymys	1
1.2	Aineisto ja menetelmä	2
1.3	Aikaisempi tutkimus.....	2
2	PERUSKOULU-UUDISTUS	4
2.1	Syyt uudistuksen taustalla	4
2.2	Vaiheet.....	5
3	SUOMEN KUVALEHTI	8
3.1	Suomen Kuvalehden asema ja muutos 1940–1980	8
3.2	Miten Suomen Kuvalehti käsitteli koulutusuudistusta.....	9
4	PERUSTELUT KOULU-UUDISTUKSEN PUOLESTA JA VASTAAN	10
4.1	Koulun tarkoitus.....	10
4.2	Ruotsi varoittavana esimerkkinä	13
4.3	Opettajan rooli ja työrauha.....	14
5	LOPUKSI	15
	LÄHTEET JA KIRJALLISUUS	17

1 JOHDANTO

Koulu ja koulutus herättävät keskustelua. Meistä jokainen on käynyt läpi suomalaisen koulujärjestelmän, joten meillä kaikilla on omat kokemuksemme ja muistomme koulusta. Näin ollen jokaisella meistä on mielipide, miten koulu suoriutuu omasta tehtävästään kasvattajana ja koulutuksen tarjoajana, sekä mihin suuntaan koululaitoksen tulisi muuttua ja mitä oppisisältöjä sen tulisi pitää sisällään. Itse seuraan koulutuspoliittista keskustelua mielenkiinnolla ja siksi olen hyvin kiinnostunut siitä, millaista keskustelu oli peruskoulu-uudistuksesta sitä tehdessä. Peruskoulu-uudistus oli merkittävä, ellei jopa merkittävin koulutuspoliittinen uudistus Suomessa. Uudistuksen myötä vanha rinnakkaiskoulujärjestelmä hävisi, ja tilalle luotiin uusi tasa-arvoisempi yhtenäiskoulujärjestelmä, eli peruskoulu.

Tässä tutkielmassani paneudun siihen, miten peruskoulu-uudistuksesta keskusteltiin Suomen Kuvalehdessä, kun uudistusta valmisteltiin ja uuteen järjestelmään siirryttiin vaiheittain. Keskityn erityisesti niihin perusteluihin, millä uudistusta puolustettiin ja vastustettiin. Odotan mielenkiinnolla, nouseeko Suomen Kuvalehdessä käydystä keskustelusta esiin samoja teemoja kuin nykyisessäkin koulutuskeskustelussa.

1.1 Tutkimuskysymys

Tutkin omassa kandidaatintutkielmassani Suomen Kuvalehdessä käytyä keskustelua peruskoulu-uudistuksesta vuosina 1958–1980. Keskityn tutkimuksessani niihin perusteluihin, joilla uudistusta vastustettiin ja puolustettiin. Suomen Kuvalehteä pidettiin johtavana aikakauslehtenä ja lehteen kirjoittivat aikansa asiantuntijat eri yhteiskunnan alueilta.¹ Keskustelun seuraaminen ja

---

¹ Tommila & Salokangas, 1998, 226.

argumenttien tarkastelu antavat näkökulmaa siihen, miten peruskoulu-uudistus koettiin muuttuvassa suomalaisessa yhteiskunnassa.

1.2 Aineisto ja menetelmä

Tutkimukseni aineistona olen käyttänyt vuosina 1958–1980 ilmestyneitä Suomen Kuvalehtiä. Löytääkseni tutkimukseni kannalta oleellisia lähteitä, tein Suomen Kuvalehden sähköisessä arkistossa hakuja, jotta löytäisin peruskoulu-uudistusta koskevia artikkeleita ja mielipidekirjoituksia.² Hakujen avulla löysin 40 numeroa, joissa koulu-uudistus esiintyi artikkeleissa tai mielipidekirjoituksissa. Lopulta aineistoni koostui 17 kirjoituksesta, joista suurin osa oli pääkirjoituksia tai artikkeleita, loppujen ollessa mielipidekirjoituksia tai vastineita. Tarkoitukseni ei ollut erottaa pääkirjoituksia tai artikkeleita mielipidekirjoituksista, vaan etsiä käytettyjä perusteluja kirjoittajasta riippumatta.

Analysoin aineistoani aineistolähtöisellä sisällönanalyysilla. Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissa on olennaista lähestyä aineistoa ilman valmiina olevia teoreettisia käsitteitä tai teorioita. Analyysissä tutkittava aineisto pilkotaan osiin ja tämä pelkistetään jättämällä turha sisältö pois, minkä jälkeen aineisto järjestetään uudelleen tutkijan haluamalla tavalla. Uudelleen järjestelyn tavoitteena on löytää tutkijan asettama vastaus, mikä voi olla tutkimuksen tutkimuskysymys.³

Suoritin analyysin teemoittelun avulla. Aineiston pilkkomisen jälkeen ryhmittelin aineiston erilaisten aihepiirien mukaan. Tämän jälkeen tarkoituksena on etsiä aineistosta erilaisia ilmauksia, jotka kuvaavat tiettyä teemaa.⁴ Loin analyysini pohjalta kolme erilaista teemaa: koulun tarkoitus, Ruotsin esimerkki, sekä työrauhan ja opettajan roolin muutos.

1.3 Aikaisempi tutkimus

Peruskoulu-uudistusta ja sen synnyttämää keskustelua ammattilehdissä on tutkittu aikaisemmin. Perttu Huovila tutki omassa pro gradu -tutkielmassaan

---

² Käytin seuraavia hakusanoja yksin tai yhdistellen: ”koulu-uudistus”, ”peruskoulu-uudistus”, ”peruskoulu”, ”koulu”. Haun ajallinen rajaus oli 1958–1980.

³ Viikka, 2005, 140.

⁴ Tuomi & Sarajärvi, 2009, 93.

Opettajien ammattilehtien kirjoittelu peruskoulu-uudistuksesta vuosina 1965–1973, miten opettajien ammattilehdistö käsitteli peruskoulu-uudistusta sen suunnitteluvaiheessa. Huovila tarkasteli niitä kirjoituksia, joissa kommentoitiin peruskoulun opetussuunnitelmaa tai sen sisältöä. Aineistonaan Huovila käytti sekä kansakoulunopettajien että oppikouluopettajien ammattilehtiä.

Ida Mänttärin pro gradu -tutkielmassa *Peruskoulu-uudistus osana suomalaisen yhteiskunnan muutosta – Keskustelu Opettajien ammattilehdissä vuosina 1973–1977* hän etsi vastauksia, miten peruskoulu-uudistuksen onnistumista arvioitiin sen toteutusvuosina, sekä miten uudistus liittyi samanaikaiseen suomalaisen yhteiskunnan murrosvaiheeseen. Mänttäri käytti aineistonaan kahta opettajien ammattilehteä, vuonna 1973 lakkautettua Opettajain lehteä ja siitä eteenpäin Opettaja-lehteä vuoteen 1977 asti.

Kolmas pro gradu -tutkielma *Peruskoulu-uudistus Kristillinen Kasvatus -lehdessä 1964–1976* on Pekka Alatalon tutkimus. Alatalo tutki miten Kristillinen Kasvatus -lehti otti kantaa peruskoulu-uudistukseen ja uskonnonopetukseen, sekä miten se käsitteli muutosta uskonnonopetuksessa.

Peruskoulu-uudistuksen vaiheita on tutkittu laajasti. Arttu Lappalaisen tutkimus *Kamppailu peruskoulusta* käsittelee peruskoulu-uudistuksen syntyvaiheita. Tutkimuksessaan Lappalainen esittää miten peruskoulu-uudistus eteni vaiheittain, ketkä uudistusta ajoivat, ja Lappalainen toi myös salaiseksi tarkoitettuja virkanimityksiä esiin.

Veli Nurmen tutkimus *Kansakoulusta peruskouluun* kuvaa kansakoulun loppuvaihetta ja peruskoulun suunnitteluvaihetta. Nurmi esittelee kansakoulun vaiheet vuosilta 1939–1972. Nurmi käytti tutkimuksensa lähdeaineistona raportteja, tutkimuksia, sekä haastatteluja.

Tuon omalla tutkimuksellani näkökulmaa siihen millaista keskustelu peruskoulu-uudistuksesta oli opettajien ammattilehtien ulkopuolella aikakauslehdissä. Suomen Kuvalehdessä käytiin vaiheittain vilkastakin keskustelua koulutus uudistuksesta ja tähän keskusteluun otti osaa monen ammattikunnan jäsenet, eivät pelkästään opettajat.

2 PERUSKOULU-UUDISTUS

Tässä luvussa kerron peruskoulu-uudistuksen vaiheista sekä syistä koulutusuudistuksen taustalla. Peruskoulu-uudistus oli suuri, monivaiheinen ja monivuotinen koulutuspoliittinen uudistus. Jotta lukijan olisi helpompaa seurata tutkimustani, haluan taustoittaa kattavasti peruskoulu-uudistuksen vaiheet vuodesta 1945 vuoteen 1977 asti. Vaikka omassa tutkimuksessani käsittelemän Suomen Kuvalehden artikkeleita ja mielipidekirjoituksia vuodesta 1958 vuoteen 1980, koen silti tarpeelliseksi taustoittaa koulujärjestelmän uudistusta jo vuodesta 1945 asti, sillä uudistuksen voidaan nähdä ottaneen ensiaskeleensa jo silloin. Tahtoa koulunjärjestelmän uudistamiselle oli heti toisen maailman sodan jälkeen. Lisäksi jotta prosessia voi ymmärtää, tulee sitä tarkastella kokonaisuutena kaikkine sen vaiheineen.

2.1 Syyt uudistuksen taustalla

Toisen maailmansodan jälkeisinä vuosikymmeninä Suomen talouselämä koki suuria muutoksia: 1950-luvulla 41,4 % väestöstä sai toimeentulonsa maa- ja metsätaloudesta, kun taas vuonna 1975 vastaava luku oli 12,2 %.⁵ Tämä tarkoitti sitä, että muuttoliikenne suuntautui maaseudulta kaupunkiin sodan jälkeen, mikä aiheutti painetta rinnakkaiskoulujärjestelmälle. Kansakoulun oppilasmäärät alkoivat laskea vuodesta 1960, kun taas suurempi osa kouluikäisistä siirtyi keskikouluihin kaupunkiin. Lukuvuonna 1950/1951 keskikoulussa oli oppilaita 66 596, mutta lukuvuonna 1960/1961 oppilasmäärä oli noussut jo 178 902 oppilaaseen.⁶ Oppikoulun suosio kasvoi voimakkaasti toisen maailmansodan

---

⁵ Lappalainen, 1985, 13.

⁶ Lappalainen, 1985, 14.

jälkeen. Oppikoulun suosion kasvusta kertoo myös, että kymmenvuotiskautena 1957–1967, keskikoulusta valmistuneiden oppilaiden määrä kaksinkertaistui.⁷

Myös oppikoulujen alueellisen sijainnin koettiin vinouttavan yhteiskunnallista jakautumaa.⁸ Oppikoulut olivat sijoittuneet pääasiassa kaupunkeihin, mikä tarkoitti monelle maalaiskuntien asukkaille koulunkäyntiä oman kotikunnan ulkopuolella. Oppikoulut jakautuivat epätasa-arvoisella tavalla alueellisesti.

2.2 Vaiheet

Toisen maailmansodan jälkeen keväällä 1945, jätettiin eduskuntaan toivomusaloite koulunuudistuksesta SKDL:n⁹ toimesta. Aloitteessa perusteltiin koululaitoksen pitävän sisällään fasistista kiihkoisänmaallisuutta, koululaitoksen organisaation todettiin olevan heikko, sekä ilmaistiin huolta siitä, että monen lahjakkaan lapsen opintie on varallisuudesta kiinni – koulun todettiin aloitteessa olevan epädemokraattinen sekä opetusmenetelmiltään vanhentunut.¹⁰ SKDL:n vuoden 1945 aloitteessa, koulun rungoksi esitettiin viisivuotista alkeiskoulua, mistä siirryttäisiin linjajakoiseen nelivuotiseen keskikouluun. Tämän jälkeen lahjakkaat oppilaat siirtyisivät lukioon, mikä olisi ilmainen.

SKDL:n aloitteesta perustettiin koulujärjestelmäkomitea vuonna 1946 minkä tehtävä oli laatia suunnitelma uudesta koulutusjärjestelmästä. Komitean tuli laatia suunnitelma mihin kuului nelivuotinen alkeiskoulu, nelivuotinen keskikoulu ja nelivuotinen lukio.¹¹ Koulujärjestelmäkomitean ehdotukset eivät toteutuneet. Vaikka komitea ei kyennyt luomaan uutta koulujärjestelmää, osa komitean ehdotuksista toteutui. Kansakoulun VII luokka perustettiin, aloitettiin kunnallinen keskikoulukokeilu, sekä koulujen kerhotoiminta kehittyi.¹²

---

⁷ Lappalainen, 1985, 13.

⁸ Lappalainen, 1985, 13.

⁹ Suomen Kansan Demokraattinen Liitto, myöhemmin Vasemmistoliitto.

¹⁰ Nurmi, 1989, 82.

¹¹ Nurmi, 1981, 45.

¹² Nurmi, 1981, 45.

Vuonna 1956 valtioneuvosto asetti kouluohjelmakomitean laatimaan lähiajan koulupoliittista ohjelmaa silmällä pitäen eri koulualoilla vireillä olevien uudistustöiden koordinoimista ja koulujärjestelmän jatkuvia kehittämismahdollisuuksia.¹³ Komitean tärkein päätös oli, että koulun tulee taata kaikille samat mahdollisuudet koulutukseen. Komitea ehdotti yhdeksän vuotta kestävästä koulusta kaikille lapsille, mikä oli linjassa muitten pohjoismaiden pyrkimyksissä luoda yhdeksänvuotinen oppivelvollisuuskoulu.¹⁴ Kouluohjelmakomitean mietintö valmistui 1959, ja se oli ensimmäinen vakavasti otettava ehdotus Suomen koulujärjestelmän kehittämiseksi. Tästä syystä mietintöä kommentoitiin monella taholla. Porvarillinen lehdistö torjui ajatuksen yhtenäiskoulusta, kun taas vasemmistolehdistö kannatti ajatusta.¹⁵ Oppikouluväki kohdisti epäilynsä valikoimattoman oppilasaineen mahdollisuuksiin opiskella peruskoulussa, eikä se uskonut että uudistuksen myötä saataisiin riittävästi opettajia peruskouluihin.¹⁶

Hallitus ei toiminut kouluohjelmakomitean mietinnön pohjalta, vaan eduskuntakäsittely käynnistyi vasta vuosina 1962 sekä 1963, kun kansanedustajien tekemät laki- ja toivomusalitteet käynnistivät keskustelun koulu-uudistuksesta. Sivistysvaliokunnan käsiteltäviä kansanedustajien aloitteita, valiokunta esitti eduskunnalle toivomuksen, että hallitus alkaa kiireellisesti suunnittelemaan koulujärjestelmän uudistamista vuoden 1959 kouluohjelmakomitean jättämän mietinnön mukaisesti.¹⁷ Eduskunta äänesti koulutusjärjestelmän uudistamisen puolesta. Uuden koulujärjestelmän muoto, sekä sisältö olivat vielä päättämättä.¹⁸

Seuraavana vuonna 1964, asetettiin peruskoulukomitea laatimaan ehdotus uuden koulutusjärjestelmän rakenteista, yhtenäiskoulujärjestelmään

---

¹³ Eduskunta, Yhtenäiskoulun perusta kouluohjelmakomiteassa 1956–1959, <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/eduskunta-tekee-paatoksen-peruskoulusta/Sivut/yhtenaiskoulun-perusta-kouluohjelmakomiteassa.aspx> (luettu 15.11.2021).

¹⁴ Nurmi, 1981, 46.

¹⁵ Nurmi, 1989, 87.

¹⁶ Kiuasmaa, 1982, 455–456.

¹⁷ Eduskunta, Aloitteet eduskuntakäsittelyn käynnistäjinä 1962–1963, <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/eduskunta-tekee-paatoksen-peruskoulusta/Sivut/aloitteet-eduskuntakasittelyn-kaynnistajina.aspx> (luettu 15.11.2021).

¹⁸ Nurmi, 1989, 94.

siirtymisestä, sekä tarvittavasta lainsäädännöstä.¹⁹ Peruskoulukomitea esitti mietinnössään koulujärjestelmän perustaksi yhdeksänvuotista peruskoulua kaikille lapsille. Keväällä 1967 eduskunnalle annettiin hallituksen lakiesitys koulujärjestelmän perusteista, ja laki koulutusjärjestelmän perusteista hyväksyttiin 24.5.1968. Uuteen peruskouluun siirryttiin alueittain vuosina 1972–1977. Ensimmäisenä peruskouluun siirryttiin Lapin läänissä, ja viimeisimpänä Helsingissä ja sen ympäryskunnissa. Mainittakoon vielä, että 1981 viimeinen keskikoululuokka valmistui Helsingissä, minkä jälkeen uusi koulutusjärjestelmä oli kattanut koko maan.²⁰

---

¹⁹ Eduskunta, Peruskoulukomiteat 1964–1967, <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/eduskunta-tekee-paatoksen-peruskoulusta/Sivut/peruskoulukomiteat.aspx> (luettu 15.11.2021).

²⁰ Nurmi, 1989, 52.

3 SUOMEN KUVALEHTI

Tässä luvussa käyn läpi Suomen Kuvalehden historiaa ja asemaa 1940-luvulta 1980-luvulle. Ensimmäisenä syvennyn siihen, millainen julkaisu Suomen Kuvalehti oli sekä minkälaisia arvoja sekä arvomaailmaa sen toiminta heijasti ja edusti kirjoituksissaan 1940-luvulta 1980-luvulle. Lopuksi esittelen minkä kannan Suomen Kuvalehti otti keskustelussa peruskoulu-uudistuksesta.

3.1 Suomen Kuvalehden asema ja muutos 1940–1980

Suomen Kuvalehti perustettiin viikoittain ilmestyväksi aikakauslehdiksi vuonna 1916 Otava kustantamon toimesta. Suomen Kuvalehti on yleisaikakauslehti, joka nauttii johtavaa asemaa aikakauslehtien joukossa. Suomen Kuvalehti vakiinnutti asemansa johtavana aikakauslehtenä 1940-luvulla vuosikymmenten kilpailun jälkeen toisten lehtien kanssa. Suomen Kuvalehti selvisi 1970-luvun aikakauslehtien kriisikaudesta, jolloin yhteiskunnallinen muutos vaati myös lehdistöä muuttumaan.²¹

Suomen Kuvalehteä voidaan pitää rajoja rikkovana lehtenä, sillä se etsi auktoriteetteja journalismin ulkopuolelta, kuten korkeakulttuurista, tieteestä sekä politiikasta.²² Suomen Kuvalehti pyrki toimimaan aikakauslehtien kentällä mielipidejohtajana ja luomaan kuvan itsestään laatulehtenä. Tätä edesauttoi se, että Suomen Kuvalehti tunnettiin myös varteenotettavana keskustelufoorumina. Suomen Kuvalehdellä oli maineikas avustajakunta, sekä lehteen kirjoittivat lähes kaikki kärkinimet eri yhteiskunnan alueilta.²³ Suomen Kuvalehti oli myös oikeistolainen ja arvokonservatiivinen lehti, jolla oli vahvoja kytköksiä poliittiseen eliittiin sekä lehti edusti hillittyä koti-uskonto-isänmaa -ajattelua.²⁴

---

²¹ Kivikuru, 1996, 59.

²² Kivikuru, 1996, 59.

²³ Tommila & Salokangas, 1998, 226.

²⁴ Vares & Siltala, 2016, 234.

Mielipidejohtajan sekä laatulehden konseptiin kuuluivat mahdollisimmat pienet muutokset sekä vakauden vaikutelma vielä 1970-luvulle asti, kunnes aikakauslehdistön kriisikausi tavoitti myös Suomen Kuvalehden, jolloin lehti joutui vaihtamaan konseptiaan. Uusi konsepti muodostui varsin samanlaiseksi – selkeään elitistiseksi, sillä lukijalta odotetaan kohtalaista tietämystä ennakkoon maailman tilasta ja asioista.²⁵ Suomen Kuvalehti kuitenkin pyrki luopumaan oikeistokonservatiivisesta painolastistaan, ja avautui vähitellen vasemmalle laidalle, vaikka peruslinja pysyi konservatiivis-isänmaallis-porvarillisena.²⁶

3.2 Miten Suomen Kuvalehti käsitteli koulutus uudistusta

Suomen Kuvalehti käsitteli kysymystä koulutuksen uudistamisesta innokkaasti jo 1940-luvulla, minkä jälkeen alkoi hiljaisempi vaihe. Lehti otti aktiivisemmän roolin vasta 1960-luvulla, kun peruskoulujärjestelmän toteutuminen ja rinnakkaiskoulujärjestelmän lakkauttaminen näytti toteutuvan.²⁷ Kouluohjelmakomitean mietintö sekä kansanedustajien jättämät laki- ja toivomusalitteet herättivät lehdessä keskustelua. Suomen Kuvalehti otti kielteisen kannan marraskuussa vuonna 1963 pääkirjoituksessaan. Pääkirjoituksessa uudistusta pidettiin kalliina, Ruotsissa jo epäonnistuneena, sekä tarpeettomana, sillä kaikki uudistukset kyettäisiin toteuttamaan vanhassa koulujärjestelmässä.²⁸ Pääkirjoituksen johdosta lehteen lähetettiin useita vastineita koululaitoksen asiantuntijoilta, mikä kiihdytti keskustelua.

Kuten aikaisemmassa luvussa esitin, porvarillinen lehdistö torjui ajatuksen peruskoulusta, ja vastusti uudistusta. Oikeistolaisena lehtenä, Suomen Kuvalehti hylkäsi ajatuksen peruskoulusta, ja puolusti vanhaa rinnakkaiskoulujärjestelmää.

---

²⁵ Kivikuru, 1996, 60.

²⁶ Vares & Siltala, 2016, 235.

²⁷ Vares & Siltala, 2016, 207.

²⁸ Vares & Siltala, 2016, 207.

4 PERUSTELUT KOULU- UUDISTUKSEN PUOLESTA JA VASTAAN

Tässä luvussa esittelen niitä argumentteja ja teemoja, mitä löysin suorittamani analyysin pohjalta Suomen Kuvalehdestä vuosilta 1958–1980, vastaten tutkimuskysymykseeni. Ensimmäisessä kappaleessa tarkastelen kahta merkittävintä argumenttia peruskoulu-uudistuksen puolesta ja vastaan. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus koettiin tärkeäksi perusteluksi muuttaa Suomen koulutusjärjestelmä rinnakkaiskoulusta yhtenäiskouluksi. Koulu-uudistuksen vastustajat näkivät lahjakkaiden yksilöiden valmentamisen, sekä korkeakoulu opintoihin valmistamisen koululaitoksen tärkeimpänä tehtävänä. Toisessa kappaleessa kerron, miten Ruotsi esitettiin varoittavana esimerkkinä yhtenäiskoulujärjestelmästä. Uudistuksen hinta, kurin höllentyminen sekä pula opettajista, olivat esimerkkejä miksi uudistusta ei kannattaisi toteuttaa Suomessa. Kolmanneksi esittelen, miten peruskoulu-uudistuksen koettiin vaikuttavan koulujen työrauhaan. Opettajan roolin muutoksen ajateltiin vaikuttavan työrauhaan sekä heikentävänä, että sitä vahvistavana tekijänä.

4.1 Koulun tarkoitus

Peruskoulu-uudistusta puolustettiin Suomen Kuvalehdessä tasa-arvoisena ja yhdenvertaisena kouluna ja uudistusta pidettiin tarpeellisena korvata vanha rinnakkaiskoulujärjestelmä. Rinnakkaiskoulujärjestelmää pidettiin vanhan sääty-yhteiskunnan jäänteinä, sekä järjestelmän sanottiin aiheuttavan rakenteellista kahtiajakoa yhteiskunnassa mikä lisäsi eriarvoisuutta. Kouluhallituksen pääjohtaja Erkki Ahon mukaan ”Kahtiajako piti selvästi yllä yhteiskunnallista

eriarvoisuutta.”²⁹ Rinnakkaiskoulujärjestelmän toinen esitetty ongelma oli keskikoulun oppilasmäärä, sekä keskikoulujen vähyys ja epätasaisuus. Oppikoulun oppilasmäärän muistutettiin kasvaneen 1940-luvun kymmenestä prosentista 1970-luvun 70 prosenttiin, jolloin keskikoulusta tuli lähes kaikkien oppilaiden käymä koulu.³⁰ Keskikoulujen jakautuminen alueellisesti epätasaisesti aiheutti oppilaspaikkojen vähyyttä monella paikkakunnilla, jolloin keskikouluun eivät päässeet ne oppilaat, jotka tutkinnossa hyväksyttiin sisälle.³¹ Kolmas esitetty huomio rinnakkaiskoulujärjestelmästä oli kahtiajakautuneesta koulujärjestelmästä aiheutunut oppilaiden siirtely kansa- ja keskikoulun välillä. Tämä tarkoitti sitä, että oppilaat jotka eivät pärjänneet keskikoulussa palautettiin takaisin kansakouluun alemmalle koulutusasteelle. Vain 30–40 prosenttia ikäluokasta pystyi tyydyttävästi läpäisemään lukio-opintoihin johtavan keskikoulun.³² Keskikoulun keskeytti 15–20 prosenttia oppilaista, jotka palasivat takaisin kansakouluun, ja osa kansakouluun palanneista oppilaista lopetti koulunkäynnin käymättä kansakoulua loppuun.³³ Peruskoulun koettiin lisäävän oppilaan oikeusturvaa, sekä takaavan kaikille oppilaille päästötodistuksen.

Rinnakkaiskoulujärjestelmää ei pidetty tasa-arvoisena, ja monet Suomen Kuvalehdessä esitetyt perustelut peruskoulun puolesta olivat tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisääminen yhteiskunnassa takaamalla kaikille yhtäläiset mahdollisuudet kouluttautua. Lahjakkaiden oppilaiden suosimisen sijaan, tuli koko kansan omaksua tietty tietomäärä. Pelkästään lahjakkaiden yksilöiden ei nähty lisäävän Suomen arvostusta maailmalla, vaan koko ikäluokan korkea koulutusaste koettiin ylpeyden aiheena.³⁴ Suomen menestyksen ja kansakunnan kohtalon ei ajateltu olevan pelkästään lahjakkaiden ja korkeasti koulutettujen harteilla.³⁵ Koulujärjestelmän ei tullut valmistaa vain lahjakkaita oppilaita korkeakouluopintoja varten, vaan jokaisella oppilaalla tuli olla mahdollisuus

---

²⁹ Pyysalo, Riitta, ”Pääjohtaja Erkki Aho odottaa laajaa ja perusteellista keskustelua koulusta”, *Suomen Kuvalehti* 16/1979, 18–22.

³⁰ Aromäki, Juhani, ”Minä en periaatteessa ole puheenjohtajuutta vastaan, myöntää Jaakko Itälä ja kysyy minne katosi keskiluokka”, *Suomen Kuvalehti* 10/1978, 53–57.

³¹ Pyysalo, Riitta, ”Pääjohtaja Erkki Aho odottaa laajaa ja perusteellista keskustelua koulusta”, *Suomen Kuvalehti* 16/1979, 18–22.

³² Heinonen, Antti, ”Jospa sittenkin tarvittaisiin uutta koulua?”, *Suomen Kuvalehti* 05/1962, 12–13.

³³ Pyysalo, Riitta, ”Pääjohtaja Erkki Aho odottaa laajaa ja perusteellista keskustelua koulusta”, *Suomen Kuvalehti* 16/1979, 18–22.

³⁴ Aho, Erkki, ”Pääjohtaja Erkki Aho päättää koulukeskustelun: peruskoululle ei ole vaihtoehtoa”, *Suomen Kuvalehti* 08/1976, 58.

³⁵ Niinivaara, Erkki, ”Eivätkö runoilijat ole yhtä tärkeitä?”, *Suomen Kuvalehti* 05/1962, 13, 42, 46.

kehittää itseään niin pitkälle ja monipuolisesti kuin tämän edellytykset mahdollistivat.³⁶

Peruskoulun puolustajat korostivat tasa-arvoa ja yhdenvertaisia mahdollisuuksia, kun taas peruskoulun vastustajat kritisoivat lahjakkaiden oppilaiden sivuuttamista, sekä kokivat tiedon jakamisen olevan koulun tärkeimpiä tehtäviä. Koulun tehtävän nähtiin olevan kehittää ihmisen ajattelukykyä ja älyä, sekä rikastuttaa tämän henkistä pääomaa.³⁷ Yhtenä argumenttina peruskoulun vastustajat esittivät myös lahjakkaiden oppilaiden sivuuttamisen tasa-arvon nimissä. Koulun tärkeimmäksi tavoitteeksi tuli nostaa kansakunnan henkisten voimavarojen valmennus, jotta Suomen kansainvälistä arvostusta kyettäisiin nostamaan.³⁸ Opetuksen tuli palvella lahjakkaimpia oppilaita ja heidän tarpeitaan, sillä muu väestö kykenisi kehittämään tietojansa ja taitojaan vapaa-ajallaan, kun taas lahjakkaimpia odottaisi työntäyteinen elämä. Turun yliopiston patologisen anatomian professori Osmo Järvi esittää "... että yhteiskuntamme lahjakkaimpien opetus lopulta vain tulee olemaan tärkeää."³⁹ Tasa-arvon ei katsottu toteutuvan yhtenäiskoulun avulla, mikäli kaikille oppilaille tarjottiin samaa opetusta koska lähtökohdat oppilaiden välillä olivat erilaiset.⁴⁰

Toiseksi peruskoulun ei koettu valmistavan oppilaita lukio-opintoja varten. Peruskoulun käyneiden oppilaiden lukiomenestyksen kerrottiin olevan heikkoa, mikä johtaisi lukion kurssien vähentymiseen ja oppisisältöjen muuttamiseen, tai vaihtoehtoisesti lisääntyvään määrään luokalle jättämisiä.⁴¹ Muita peruskoulun vaikutuksia lukiossa mainittiin olevan opiskelijoiden arvosanojen rankka lasku, opiskelutekniikoiden puuttuminen, osaamattomuus tehdä muistiinpanoja, sekä oma-aloitteisuuden vähentyminen.⁴²

---

³⁶ Heinonen, Antti, "Jospa sittenkin tarvittaisiin uutta koulua?", *Suomen Kuvalehti* 05/1962, 12–13.

³⁷ Järvi, Osmo, "Uusi aika vaatii vanhaa koulua", *Suomen Kuvalehti* 03/1962, 24–27, 45.

³⁸ Vierros, Tuure, "Koulupolitiikan kansallinen hätätila", *Suomen Kuvalehti* 01/1976, 48–49.

³⁹ Järvi, Osmo, "Uusi aika vaatii vanhaa koulua", *Suomen Kuvalehti* 03/1962, 24–27, 45.

⁴⁰ Larmola, Yrjö, "Onko yksityiskoululla tulevaisuutta", *Suomen Kuvalehti* 34/1976, 56–57.

⁴¹ Siltanen, Teuvo, "Kaksi vaihtoehtoa", *Suomen Kuvalehti* 48/1978, 48.

⁴² Partanen, Kaisa, "Tasa-arvon koulua odotetaan yhä", *Suomen Kuvalehti* 48/1978, 49.

4.2 Ruotsi varoittavana esimerkkinä

Peruskoulu-uudistuksen vastustajat esittivät Ruotsin koulu-uudistuksen olleen huono ja ongelmia tuottava koulutusjärjestelmä. Suomen Kuvalehdessä 9.11.1963 esiintyneessä pääkirjoituksessa Ruotsin yhtenäiskoulu-uudistus tuomittiin epäonnistuneena kokeiluna. Pääkirjoituksen mukaan tutkimustulokset Ruotsin yhtenäiskoulusta ovat kielteisiä, mikä johti yhtenäiskoulusuunnitelman ”romuttamiseen” vuonna 1959.⁴³ Suomen Kuvalehden pääkirjoitus herätti keskustelua 23.11.1963 ilmestyneessä numerossa, missä korjattiin toimituksen esittämiä väitteitä ruotsalaisesta yhtenäiskoulusta. Helsingin yliopiston kasvatus- ja opetusopin professori Matti Koskenniemen lähettämässä vastineessa hän toteaa, että yhtenäiskoulujärjestelmää ei todellisuudessa ”romutettu”, vaan uusi järjestelmä vakiinnutettiin ja nimettiin peruskouluksi.⁴⁴

Toisena huomiona lehdessä nostettiin Ruotsin peruskoulu-uudistuksen herättäneen ruotsalaiset peruskouluopettajat vaatimaan itselleen lisää palkkaa. Ruotsalaisten peruskouluopettajien palkan todettiin olevan kaksinkertainen suomalaisin opettajiin verrattuna, mikä herätti kysymyksen tulevasta peruskouluopettajan palkasta ja menojen kasvusta.⁴⁵

Kolmantena Ruotsissa todettiin olevan opettajapula opetuksen määrän noususta johtuen. Opettajien todettiin hakeutuvan muille aloille, kuten yliopistoihin tai kauppaoppilaitoksiin, mistä johtuen opettajia ei ollut tarpeeksi.⁴⁶ Opetuksen määrän kasvu toisella asteella koettiin peruskoulun aiheuttamaksi ongelmaksi. Ruotsissa vuonna 1950 18 % kuusitoistavuotiaista jatkoi lyseoon tai ammattikouluun, kun taas vastaavan luvun peruskoulu-uudistuksen jälkeen vuonna 1965 kuvattiin olevan 60 %.⁴⁷

Viimeisenä Ruotsin peruskouluissa todettiin olevan ”kuripulma”. Peruskoulu-uudistuksen jälkeen ruotsalaisissa kouluissa höllentynyt kuri oli synnyttänyt ”kuripulman”, jonka olivat aiheuttaneet huligaanioppilaat

---

⁴³ Pääkirjoitus, ”Väärille raiteille”, *Suomen Kuvalehti* 45/1963, 23.

⁴⁴ Koskenniemi, Matti, ”Väärille raiteille”, *Suomen Kuvalehti* 47/1963, 44.

⁴⁵ Välikangas, Eero, ”Mitä koulussa on tapahtumassa?”, *Suomen Kuvalehti* 30/1968, 6.

⁴⁶ Välikangas, Eero, ”Mitä koulussa on tapahtumassa?”, *Suomen Kuvalehti* 30/1968, 6.

⁴⁷ Brotherus, Heikki, ”Näin se tehdään Ruotsissa”, *Suomen Kuvalehti* 41/1967, 24–29, 59.

anarkistisella käytöksellään kouluissa.⁴⁸ Tämän ”kuripulman” pelättiin leviävän Suomeen, mikäli peruskoulu-uudistus toteutuisi.

4.3 Opettajan rooli ja työrauha

Kuten aikaisemmassa kappaleessa totesin, Ruotsi nähtiin varoittavana esimerkkinä, miten koulujen työrauha oli heikentynyt peruskoulu-uudistuksen myötä. Suomen Kuvalehdessä keskusteltiin miten peruskoulu-uudistus vaikuttaisi Suomen koulujen työrauhan säilymiseen. Opettajan roolin kuvattiin muuttuneen yksinvaltaisesta opettajasta lähemmäs tasavertaista työtoveria, mikä johti levottomien ja sopeutumattomien oppilaiden häiriökäyttäytymiseen.⁴⁹ Lasten ja nuorten levottomuuden todettiin olevan selvästi huomattavissa yleisesti yhteiskunnassa, eikä häiriökäyttäytyminen ollut pelkästään seurausta koulussa höltyneen koulukurin vuoksi.

Peruskoulu-uudistuksen ajateltiin vaikuttavan työrauhan säilymiseen myös positiivisesti, eikä kurin löystymisen ajateltu olevan ainoa syy koulujen työrauhan heikkenemiselle. Paula Pärnäsen mukaan ”Puhuttaessa koulujen työrauhan vähenemisestä otetaan harvoin huomioon elinympäristön vaikutus lapseen.”⁵⁰ Pärnäsen mukaan rauhallinen elinympäristö vaikuttaa positiivisesti koulun työrauhaan. Peruskoulun oma-aloitteisuutta korostavan sekä aktiivisen opetustavan katsottiin osallistavan oppilaita paremmin opetukseen. Vanhan koulujärjestelmän opetustapaa pidettiin vanhanaikaisena ja passiivisena. Oppilaille ei annettu mahdollisuutta osallistua opetukseen, ja luokkakokojen todettiin olevan liian suuret, mikä johti oppilaiden motivaation laskuun.⁵¹ Opettajan aseman muutoksen koettiin vaikuttavan työrauhaan myönteisesti. Mikäli opettaja kunnioittaisi oppilaitaan ja pitäisi heitä samanarvoisina itsensä kanssa, kunnioittaisivat oppilaat myös opettajaansa.⁵² Opettajien tulisi haastaa omaa ajatusmaailman sekä hyväksyä uusi roolinsa, jolloin työrauha kouluissa paranisi.

---

⁴⁸ Välikangas, Eero, ”Mitä koulussa on tapahtumassa?”, *Suomen Kuvalehti* 30/1968, 6.

⁴⁹ Walen, Ruth, ”Onnea Opettajalle!”, *Suomen Kuvalehti* 23/1973, 28–29.

⁵⁰ Pärnänen, Paula, ”Koulujemme työrauhasta puhutaan paljon”, *Suomen Kuvalehti* 22/1076, 20–21.

⁵¹ Pärnänen, Paula, ”Koulujemme työrauhasta puhutaan paljon”, *Suomen Kuvalehti* 22/1076, 20–21.

⁵² Pärnänen, Paula, ”Koulujemme työrauhasta puhutaan paljon”, *Suomen Kuvalehti* 22/1076, 20–21.

5 LOPUKSI

Tutkin kandidaatin tutkielmassani millä perusteluilla peruskoulu-uudistusta puolustettiin tai vastustettiin Suomen Kuvalehdessä vuosina 1958–1980. Etsin peruskoulu-uudistusta koskevista kirjoituksista perusteluja uudistuksen puolesta sekä vastaan. Tutkimukseni lopuksi teen yhteenvedon analyysini tärkeimmistä tuloksista, eli mitkä perustelut nousivat useimmin esille keskustellessa peruskoulu-uudistuksesta. Esitän myös, miten Suomen Kuvalehdessä käyty keskustelu heijastelee samoja teemoja mitä nykyinen koulutuskeskustelu 2020-luvulla.

Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus olivat yleisin perustelu peruskoulu-uudistuksen puolesta Suomen Kuvalehden kirjoituksissa. Uudistuksen nähtiin tuottavan tasa-arvoa sekä sen ajateltiin kaventavan yhteiskunnallisia eroja. Kaikille lapsille tuli tarjota samat mahdollisuudet kouluttautua, eikä oppilaan perhetaustalla, kuten varallisuudella, tullut olla vaikutusta lapsen koulunkäyntiin tai mahdollisuuksiin. Peruskoulu-uudistuksen vastustajat taas esittivät lahjakkaiden oppilaiden kouluttamisen olevan koulun tärkein tehtävä. Uudistuksen puolustajien ja vastustajien näkemys koulun tehtävästä sekä koulutuksen järjestämisestä erosi merkittävästi. Uudistuksen vastustajat esittivät myös huolensa, miten uudistus tulee vaikuttamaan koulujen arkeen, kuten työrauhaan ja opettajien rooliin. Myös Ruotsin esimerkki oli useasti esillä vastustajien esittämissä perusteluissa. Ruotsin esitettiin epäonnistuneen omassa koulu-uudistuksessaan, ja Suomen koettiin kulkevan samaa tietä, jos peruskoulu-uudistus etenis.

Mielenkiintoinen huomio on, että Suomen Kuvalehdessä esitetyt perustelut ovat samassa linjassa nykyisen keskustelun kanssa. Erityistä tukea tarvitsevien lasten opiskelu isoissa opetusryhmissä muiden oppilaiden kanssa on herättänyt keskustelua siitä, kenen ehdoilla koulussa toimitaan ja opiskellaan. Nykyisessä keskustelussa inkluusiosta, eli erityistä tukea tarvitsevien oppilaitten sijoittamisesta isoihin oppilasryhmiin, mainitaan usein tasa-arvon toteutuminen

tärkeänä tavoitteena. Keskustelun toisessa päässä ollaan huolissaan siitä, miten resurssit koulussa jakautuvat ja miten muut oppilaat pärjäävät ja saavat tukea.⁵³ Keskustelut koulutuksen järjestämisestä ja koulutuksen tavoitteista ovat arvopoliittisesti latautuneita.

Peruskoulu-uudistus oli merkittävä koulutuspoliittinen uudistus, mutta se oli mielestäni myös poliittinen arvovalinta. Suomalaisten koulujen haluttiin toteuttavan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden periaatetta takaamalla kaikille lähtökohtaisesti samat mahdollisuudet kouluttautua ja sitä kautta edetä elämässä. Tasa-arvoinen koulu nosti suomalaisen koulun yhdeksi maailman parhaimmista, eikä suomalaisen yhteiskunnan kohtalo ollut onneksi vain lahjakkaiden oppilaiden harteilla.

---

⁵³ YLE, ”Ylen kysely: Kansanedustajat haluavat erityisluokat takaisin kouluihin – ”Niiden poistaminen oli valtava virhe””, <https://yle.fi/uutiset/3-11111362> (luettu 23.11.2021)

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS

Arkisto lähteet

Suomen Kuvalehti (SK), 20.1.1962.
Suomen Kuvalehti (SK), 3.2.1962.
Suomen Kuvalehti (SK), 9.11.1963.
Suomen Kuvalehti (SK), 23.11.1963.
Suomen Kuvalehti (SK), 14.10.1967.
Suomen Kuvalehti (SK), 27.7.1968.
Suomen Kuvalehti (SK), 8.6.1973.
Suomen Kuvalehti (SK), 2.1.1976.
Suomen Kuvalehti (SK), 20.2.1976.
Suomen Kuvalehti (SK), 28.5.1976.
Suomen Kuvalehti (SK), 20.8.1976.
Suomen Kuvalehti (SK), 10.3.1978.
Suomen Kuvalehti (SK), 1.12.1978.
Suomen Kuvalehti (SK), 20.4.1979.

Kirjallisuus

Eduskunta,

<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/hi-storia/eduskunta-tekee-paatoksen-peruskoulusta/Sivut/aloitteet-eduskuntakasittelyn-kaynnistajina.aspx>. Luettu 15.11.2021

Eduskunta,

<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/hi-storia/eduskunta-tekee-paatoksen-peruskoulusta/Sivut/yhtenaiskoulun-perustakouluohjelmakomiteassa.aspx>. Luettu 15.11.2021.

Eduskunta,

<https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/yhteiskunta/historia/eduskunta-tekee-paatoksen-peruskoulusta/Sivut/peruskoulukomiteat.aspx>. Luettu 15.11.2021.

Kiuasmaa, Kyösti, *Oppikoulu 1880–1980: Oppikoulu ja sen opettajat koulujärjestyksestä peruskouluun*. Pohjoinen, 1982, 455–456.

Kivikuru, Ullamaija, *Vieraita lehtiä: aikakauslehti ajan ja paikan risteyksessä*. Yliopistopaino, 1996, 59–60.

Lappalainen, Antti, *Kamppailu peruskoulusta*. Opettajien kustannus, 1985, 13–14.

Nurmi, Veli, *Maamme koulutusjärjestelmä: eilen, tänään, huomenna*. 3. p., WSOY, 1981, 45–46.

Nurmi, Veli, *Kansakoulusta peruskouluun*. WSOY, 1989, 52–94.

Tommila, Päiviö & Raimo, Salokangas, *Sanomia kaikille: Suomen lehdistön historia*. Edita, 1998, 226.

Tuomi, Jouni & Sarajärvi, Anneli, *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Tammi: Helsinki, 2009, 93.

Vares, Vesa & Siltala, Sakari, *Sanan ja kuvan vuosisata: Suomen Kuvalehti 1916–2016*. Helsinki: Otava, 2016, 207–235.

Vilkka, Hanna, *Tutki ja kehitä*. Helsinki: Tammi, 2005, 140.

YLE, <https://yle.fi/uutiset/3-11111362>. Luettu 23.11.2021.